

Література:

1. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/>
2. Карсім А. Адаптація європейських моделей публічного управління до умов повоєнної України: виклики та перспективи. *Публічне управління і політика*. 2025. № 5(9). DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.5.10>.
3. Modrzyńska J., Szpak A., Willa R. The concept of 'building back better' and the reconstruction of Ukraine and its cities. *European Planning Studies*. 2024. Vol. 33, No. 1. P. 1–19. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2024.2405960>.
4. Технологія управління соціальними проектами: монографія / За заг. ред. Т.М. Безверхнюк. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. 292 с.
5. Про схвалення Концепції національної системи стратегічного планування : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.08.2025 № 853-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2025-%D1%80#Text>.
6. Деякі питання управління публічними інвестиціями : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2025 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2025-%D0%BF#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-54>

ВІД ЛИЦАРСТВА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ АРМІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА ТА ЙОГО ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ

Мельник Ю. П.

кандидатка політичних наук,
доцентка кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

Кайнов М. О.

студент I курсу спеціальності І7 «Терапія та реабілітація»
факультет Медицини та громадського здоров'я
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна

Історія українського війська є невід'ємною складовою розвитку державності та формування національної свідомості. Вона відображає складний і тривалий шлях трансформації – від ранніх форм військової організації, заснованих на принципах лицарства, до сучасної професійної армії, що функціонує за міжнародними стандартами. У сучасних умовах,

коли Україна змушена відстоювати свою незалежність, осмислення військової спадщини, зокрема традицій лицарства, набуває особливої ваги, адже саме лицарські цінності залишаються основою морального обличчя українського воїна [1, с. 324; 2, с. 17].

Витоки українського війська сягають княжої доби, коли основу збройних сил становили дружини князів. Саме в цей період закладаються перші риси лицарства як системи військової честі, морального обов'язку та відданості. Княжі воїни були не лише професійними бійцями, а й носіями лицарської культури, що включала вірність, хоробрість, самопожертву та повагу до військового обов'язку. Лицарство в цьому контексті виступало не просто етичним кодексом, а фундаментом військової організації та державного управління [3, с. 306].

Подальший розвиток українського війська нерозривно пов'язаний із козацькою добою, яка стала яскравим втіленням українського лицарства. Козацтво сформувало особливий тип воїна – вільного лицаря степу, для якого честь, братерство і свобода були визначальними цінностями. Запорізька Січ виступала не лише військовим центром, але й своєрідною школою лицарства, де виховувалися фізично витривалі, морально стійкі та віддані своїй землі воїни. Козацьке лицарство поєднувало індивідуальну мужність із колективною відповідальністю, що дозволяло ефективно протистояти чисельно переважаючим силам ворога [4, с. 982].

Важливою складовою української військової традиції було також народне лицарство, яке проявлялося в діяльності опришківських загонів. У складних соціальних умовах ці формування демонстрували приклади лицарської відваги, справедливості та боротьби за гідність. Незважаючи на відсутність регулярної армійської структури, опришки діяли як своєрідні народні лицарі, спираючись на підтримку населення та використовуючи гнучку тактику ведення бойових дій [5, с. 87].

У XX столітті українське військо поступово переходить від традиційних форм лицарського воїнства до більш організованої, професійної структури. Січові стрільці стали одним із перших прикладів поєднання лицарських традицій із сучасними принципами військової дисципліни. Вони зберігали ідеали лицарства – честь, відданість, жертвовність – але водночас формували нову модель військового професіоналізму, яка відповідала викликам часу [6, с. 18].

Особливе місце в історії українського війська займає Українська повстанська армія, яка діяла в умовах жорсткої боротьби за незалежність. Воїни УПА були носіями модернізованого лицарства, де поєднувалися традиційні моральні цінності з високим рівнем організованості та дисципліни. Саме лицарський дух, підкріплений ідейною мотивацією, забезпечував їхню стійкість у надзвичайно складних умовах [2, с. 14].

Сучасний етап розвитку українського війська характеризується переходом до професійної армії, що базується на контрактній службі, високих технологіях та інтеграції до міжнародних стандартів безпеки. Однак навіть у цій новій моделі ключову роль продовжують відігравати

принципи лицарства. Сучасний військовий – це не лише спеціаліст, який володіє складною технікою, але й носій лицарських цінностей: честі, відповідальності, мужності та відданості державі [1, с. 327].

Особливо виразно це проявилось після 2014 року, коли Україна зіткнулася з повномасштабними викликами безпеки. Добровольчі формування, волонтерський рух та військові підрозділи продемонстрували відродження лицарського духу в нових умовах. Сучасне українське лицарство поєднує традиційні моральні орієнтири з професійною підготовкою, технологічною оснащеністю та стратегічним мисленням [4, с. 976; 6, с. 12].

Таким чином, еволюція українського війська є процесом безперервного розвитку, в якому відбувається трансформація форм організації, але зберігається сутність – лицарство як основа військової культури. Від княжих дружин до сучасних Збройних Сил України простежується спадкоємність лицарських цінностей, що визначають моральний облік воїна. Саме поєднання лицарства і професіоналізму формує сучасну українську армію як ефективну силу захисту держави та важливий елемент національної ідентичності.

Література:

1. Sanders D. Ukraine's third wave of military reform 2016–2022 – building a military able to defend Ukraine against the Russian invasion. *Defense & Security Analysis*. 2023. Vol. 39, No. 3. P. 312–328. <https://doi.org/10.1080/14751798.2023.2201017>
2. Дияк В., Тушко К., Волобуєв В. Особливості формування множинної ідентичності в умовах російсько-української війни. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2024. Т. 27, №2. С. 12–18. <https://doi.org/10.15421/172424>
3. Golovakha E., Ivashchenko-Stadnik K., Mikheieva O., Sereda V. From patronalism to civic belonging: The changing dynamics of the national-civic identity in Ukraine. *Ukraine's patronal democracy and the Russian invasion*. 2023. Central European University Press. P. 297–330. <https://doi.org/10.7829/jj.3985461.14>.
4. Kulyk V. What have We learned about ethnonational identities in Ukraine? *Nationalities Papers*. 2023. Vol. 51, No. 5. P. 975–990. <https://doi.org/10.1017/nps.2023.41>
5. Вінков В. Ідентичність українця в умовах війни: особливості переживання загроз. *Проблеми політичної психології*. 2023. Т. 14, №28. С. 79–92. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol14-Year2023-140>
6. Korostelina K. V., Zakharchenko A., Rohalov O., Molotsiian V., Fursenko M., Zakharchenko O., Bakhtiarova K. Dynamics of national identity narratives in Ukraine. *National Identities*. 2026. Vol. 28, No. 1. P. 1–25. <https://doi.org/10.1080/14608944.2025.2473699>